

Двері

Наталія Добжанська-Найт

Жив-був собі один чоловік на далекому острові, серед безмежних широт океану. І міг би той острів називатися цілком безлюдним, якби цей єдиний чоловік якимось чудесним чином — чи нещастям — туди не потрапив. А острів, на якому живе людина, навіть одна — вже не безлюдний, а залюднений.

І не помітив той чоловік, звідки і коли він туди потрапив. І здавалось йому, що жив він там *завжди*, і це завжди тривало цілу вічність.

Літо змінювалося зимою, зима — літом, сонце вставало і заходило, а чоловік знай собі рибалив, умостившись в улоговині поміж стрімких скель; а тоді пік собі рибу на камені, роздобувши вогонь старим як світ способом, із мохом та кременцем. А потім спав у своїй печерці, підстеливши сухий пухкий мох та слухаючи пісні Вітру поміж скелями.

І не чув він інших голосів, як спів чи стогін несамовитого вітру, а чи курликання сердитих чайок над хвилями, а чи ревіння голодних морських звірів на світанку.

І здавалось йому, що й не почує ніколи він іншої мови.

І не бачив він інших світів окрім цього — та не бажалося йому думати, що цей маленький, залюднений лише ним самим острів, що цей острівець і є цілим світом... Не бажалося йому так думати, в те вірити — бо бачив глибіню прозорого неба навколо, бо бачив далекі сині скелі по той бік моря — і ті далекі скелі переконували його, що існує-таки інша земля, окрім його острова, і може навіть статися, що та земля... залюднена. Залюднена кимсь таким, як і він — кимсь таким же, з руками, без крил, з ногами, з пальцями, і з ротом та носом замість дзьоба...

Залюднена.

Може й була десь інша земля, думав він, існував десь і цілий світ без нього, бо він сам не може бути цілим світом, бо раз птахи літають зграями, і тюлені плавають парами або групами — значить, десь повинні бути такі, як він...

Значить, він просто загублений, загублений світом на цьому далекому острові на краю Всесвіту, на краю світу, на крайці землі...

Та одного дивовижного ранку все раптом стало інакшим. Рожево жевріло небо, стихли, вгомонилися колись буремні та непокірні хвилі, стихилися-позамовкали галасливі чайки, немов упокорившись перед пришествям чогось Незвіданого...

Сонце підіймалося все вище, та небо не переставало жевріти. І чому ж така дивина, і з чого б це, затамував подивування чоловік.

З-за горизонту наближався ключ рожевих лелек. Широкі крила вдарилися об вітер, і разом вони складали дивну музику з нечуваних світів...

Птахи по одному приземлялися на камені довкола чоловіка, і скоро скелі зажевріли світанком, і подумав чоловік, що ж то за світ такий чудесний, на краю якого він живе — і нічогісінько не знає, і нічого не бачить...

І заговорив до нього найбільший птах, схиливши голову — а всі інші стихли, його слухаючи.

— Ти маєш рацію, чоловіче, — і ти помиляєшся!

О Боже! Птах заговорив його мовою! Чоловік спершу подумав, що це сон, а тоді відповів власним думкам: ну і що, нехай це буде сон, зате який гарний сон! Проте що за загадкова мова у Птаха? Чому птах каже, що він помиляється, у чому має рацію?

І відповів йому Птах:

— Ти маєш рацію, чоловіче: існує Великий, незнаний тобі світ. І ти помиляєшся, чоловіче: ти зовсім не на краю Всесвіту, ти — усередині! Весь світ навколо тебе, вибирай!

"Якщо це сон, то байдуже, якщо не те скажу," — подумав чоловік, і відповів Птахові:

Я не бачу нічого, окрім зелених хвиль та сірих скель навколо; вірю лише в те, що світ є десь — бо над ним простирається небо, а раз небо простирається над цілим світом, то який же великий той світ! Та я не бачу його, і не потраплю туди, напевне, ніколи...

— Ніколи не кажи ніколи! — суворо наказав йому Птах. — Перед тобою — сотні дверей. Лише відкрий їх, ступи у простір! І тоді зможеш обрати свій!

Чоловік почав терти очі, та видіння не зникало.

— Ти говориш про двері, о Птахо з мого видіння! — заговорив чоловік. — Але я не бачу їх, я не бачу жодних дверей!

Тоді один із птахів злетів високо, стрепенувся об скелю — і... щез за червоними дверима, що враз намалювалися перед ним.

Так само злетів інший птах, і зник за отороченими білим пір'ям дверима.

Тоді так само зникнув іще й іще один...

— Усі ці двері — твої... Та лише тобі вибирати найближчі та найрідніші, які приведуть тебе до щастя.

— Чому, чому ти вирішив мені допомогти? — подивувався чоловік.

— Мене послав Той, Хто бажає усім щастя. А кожне творіння покликане бути щасливим. І ти теж потребуєш щастя, а отже, потребуєш допомоги. Лише допомоги, бо знайти його повинен ти сам.

— Але що там, за дверима? — не вгавав чоловік.

— Не за кожними дверима щастя. Точніше, там може бути і щастя — та не твоє. Тобі воно може обернутись і лихом...

— Так на що ж мені лихо, якщо я туди не хочу? Нащо поставлено мені двері до лиха?

— Аби ти вибрав, аби ти мав із чого вибирати своє щастя. Аби ти шукав... Бо пошуки щастя — це вже накопичення щастя за заповітними дверима...

Птах змахнув крильми.

— Я і так забагато тобі сказав. Мені пора летіти! — і наостанок він висмикнув пір'їну зі свого крила:

— Якщо тобі потрібна буде моя порада —пусти цю пір'їну на воду, і тоді я прилечу до тебе з далеких світів! Але лише раз, запам'ятай! Лише раз!..

І Птах здійнявся ввись, і рожеве марево згустилося, коли до нього приєднався цілий ключ рожевих лелек — а тоді миттю розтануло у золоті сонячних променів.

На острові лишалися сотні дверей — білих, рожевих, червоних...

— Ключ! — подумав чоловік. — Вони не залишили мені жодного ключа! Як же я потраплю у ті неznані світи — без ключа.

Ключ розтанув у небі.

"Це мені сниться, — подумав чоловік. — Я посплю ще трохи, і прокинуся — і все зникне..."

Він пішов у свою печеру, закутався у сухий мох, і заснув.

Довго, довго спав чоловік — не день, і не ніч, а кілька днів і кілька ночей. Тоді прокинувся — а сонце золотило пінисті хвилі, і золотило і без того золотий прибережний пісок; і золотило камені навколо, і скелі навколо, і двері на скелях теж золотилися...

Чоловік сидів із вудочкою, а думки його витали навколо дверей.

"Що чекає на мене там за дверима? Чи щастя, чи нещастя пізнаю? Чи впізнаю, чи розпізнаю я своє щастя? Чи прийме мене моє щастя?.. Чи відкрию двері? Чим відчиню їх?..."

Питання роїлися в голові, змінюючи одне одного, створюючи нові питання, не створюючи відповідей. Проте ясно було одне — ходи часу не спинити, повороту до минулого не буде, не буде ніколи... Бо ці скелі стали для нього не просто згустками каменю, не просто брилами сірими, без життя. Тепер кожна з них таїла у собі загадку. Надію або ж небезпеку. І не позбутися йому тепер оцих дверей у його житті, не позбутися ніколи, допоки... Допоки він не знайде одні, єдині. Двері, за якими він знайде своє єдине і неповторне щастя, тільки для нього, яке чекатиме лише на нього, бо для інших може обернутися лихом... Так само, як може обернутися на лихо для нього самого щастя іншого — якщо він увійде не в ті двері... Так де ж ті, інші? Нащо поставлено стільки дверей на цей безлюдний острів? Не БЕЗлюдний, бо ж він — людина. Отже — ЗаЛюднений...

О Боже, думав він. Жив собі без біди.. без надії... просто жив... А тепер численні питання плугом борознять його голову, і вимагають від нього пошуків відповідей... І він шукатиме, шукатиме ці відповіді за зачиненими — поки що — дверима, і знайде, знайде бодай декотрі... Та якою ціною? Страшно було подумати про те, що часом доведеться платити... Платити здоров'ям, часом, зусиллями, стражданнями... Власним болем...

"О Боже, які ж двері вибрати першими," — несміливо подумав він, та його тут же наздогнала інша думка: "Дивися, скільки тут їх! Ще будуть і перші, і другі, і треті... То чи не все одно, звідки починати?"

І він наважився, зрештою. Легенько підпер плечима двері... І вони посунулися, прочинилися.

І він потрапив у країну Вічного літа.

Спекотне сонце прогрівало боки, барвисті метелики заснували яскравим мереживом своїх крилець небо, теплий пісочок розніжував, запрошував погрітися...

Він ліг на пісочок, закинувши руки за голову... Він міг би так лежати годинами, насолоджуючись теплом, якого на острові бракувало...

Потроху насолода змінилася головним болем... Сонце напекло голову, перед очима пішли кола...

По золотавому пісочку до нього підповз рак і боляще вщипнув.

Чоловік зірвався на ноги. Ні, ні, це не його Країна Вічного Щастя... Це не для нього...

Ось одні двері вже позаду..

Далі була Країна Зими, де він бавився льодинками, аж поки йому не заціпеніли руки і не залоскотало в горлі. Він узяв як сувенір декілька бурульок, і щільно причинив за собою двері...

За іншими дверима він потрапив у бурю; одяг його пошматувало — і він ледве порятувався, однак впустив ненароком лютий Північний вітер на свій маленький острів; і кілька днів поспіль вітер лютував, намагаючись наводити свої порядки на його залюдненому острові.

Далі були ще і ще двері. І все не те...

Він втомився, він виснажився фізично і морально, і з кожним разом йому все менше бажалося поринути у пригоду...

Якось за одними дверима бачилися йому у синьому сяйві рудокосі русалки, і вабили його своїми виблискуючими у світлі місяця принадами і солодкими голосами... Та русалок було багато, а йому хотілося віднайти одну...людину... І він мусив чинити внутрішній опір цьому мареву, затикати пальцями вуха, аби не потрапити в полон звабливого співу Сирени...

А якось потрапив він у широкий степ, де його ледь не затоптав табун диких коней...

А якось ледь порятувався з пащі крокодила...

...Деякі двері відкривалися легко, від самого лише доторку, на деякі доводилося тиснути плечем, усім тілом, об деякі доводилося розбивати в кров кулаки, здирати до крові нігті... І те, що він бачив, не віщувало йому щастя...

Часами він потрапляв у чіпкі лещата хвороб; його тіло вкривалося болючими ранами, і він ледь добирався до виходу — і потім видужував місяцями на своєму острові. Часами безнадія навіть полонила його — і тоді йому здавалося, що він ніколи вже не видужає, і ніколи не знайде потрібні двері. Хвороби зрештою відступали, та знаки від ран залишалися як пам'ять...

За деякими дверима бачилися йому жахіття та примари, що лякали його голодом, смертю, ранами від хижаків та розбійників, божевіллям від самотності та тисячею інших страхів... Часами йому достатньо було лише привідкрити двері і зазирнути всередину — аби побачити, що криється за ними, щастя чи нещастя... Однак примари встигали вириватися з-за прочинених дверей — і бити та ранити його на місці, навіть не чекаючи, доки він навідає їхній куточок...

А за одними дверима він знайшов скрині, повні золота — та не принесли вони йому щастя, бо не мав із ким порадіти з того. І зачинив двері...

...А ще за іншими дверима його напоєно солодким трунком, і він не пам'ятав себе, на якому світі знаходиться, і йому хотілося ще і ще солодкого трунку, і він уже навіть подумав, що ось воно, ондечки воно, що саме тут — його щастя, і нічیه інше; і не треба йому іншого щастя, бо він саме тут ним повіку упиватиметься... Та якось удосвіта, коли вранішнє сонце того світу засвітило йому в очі, раптом стало йому так тоскно та важко на серці, що він зіп'явся на ноги — і тікав, тікав світ за очі, до виходу — та дверей не міг знайти, бо заросли двері в'юнкою лозою, і він рвав її, і дряпав нігтями стіни — аж поки не стер до крові пальці, і молив Всевишнього, аби відчинив йому, аби випустив його на волю, з цієї отруєної золотої клітки... А коли таки вирвався, то ще довго снилися йому чіпкі примари, що присмоктуються, аби пити його кров, аби не відпустити його...

І багато ще різних дверей траплялися йому — та він ніяк не міг знайти своє щастя... І одчаювався врешті, бо не лишилося більше дверей на острові, які він не відкривав.

"І що це? Що це? Невже немає більше дверей для мене, що ведуть до щастя?" — гірко перебирав важкі думи, як старий німечний рибалка ворушить ветхий невід.

Йому здавалося тепер, що рожевий лелека обманув його. Немає на світі дверей, які ведуть до щастя. Він уже всі повідчиняв, і всюди він уже бував. Невже не розпізнав Єдиних, і своє щастя виронив у небуття? А може, він і не тримав його в руках?

І він сів і почав згадувати. Намагався пригадати, у якому світі засвітило йому щастя. І пригадалась йому весна, і сакури квітучі, і пташки, що щебетали над тихим озером — та змії під ногами все зіпсували в тому світі... Він утікав від змій, бо бридив їх, боявся. А потім згадував те місце... Якби ж не змії... І що б тоді? Із ким він розділив би радість? Бо чим те місце краще від цього острова?

Згадалося іще — печера, а там — книжки, книжки... А міг би він життя наукам присвятити? Ні, він — не зміг би, не все життя. Це не для нього щастя, чиесь, чуже...

І ще, і ще, так пригадав він...

І що, дверей немає більше?

Тоді згадав він про пір'їну.

Пір'їна попливла... І небеса зажеврили знову, як колись... У них роз'явився рожевий лелека.

— Ти кликав мене, друже? Чому тінь смутку оповила твоє обличчя?

Чоловік мовчав, бо йому стало якось лячно — боявся, що не добре потрібних слів до того, як птах відлетить... Уже навіки...

— Мовчиш? — зрозумів птах. — Значить, не знайшов-таки свого щастя?

— Немає більше дверей...

— Ще одні.

— Де?..

— А подивись пильніше!.. — і рожеве зарево від пір'я птаха освітило печеру.

З-під моху, у темному закутку печери, червоніло.

Він узявся здирати руками мох. Так і є!

Потім раптом зупинився злякано...

— Чому ти думаєш, лелеко, що ці двері — таки не обман? А раптом там на мене чигає біда, небезпека — яку я не зможу подолати вже ніколи?

— А як дізнаєшся, коли не спробуєш?

— А може, мені краще сидіти і згадувати всі двері мого життя, які я, можливо, недооцінив?..

— Так до кінця життя і згадуватимеш, не спробувавши свого щастя наостанок?

— Я боюсь...

— Вітаю! — сказав Птах. — Ти знайшов мужність признатися мені у своїх страхах. Так, одначе, хто ж переможе: страх чи ти? Згадай-но, я тільки що сказав, ти знайшов у собі мужність подолати страх, який сковував твої вуста. А тепер лишається тільки подолати страх, що сковує твої руки. До дії!

І лелека злетів у небеса.

А чоловік натиснув плечем на двері.

І нічого не сталося.

Двері не зрушили з місця.

Він шкрябав, тягнув і пхав — та двері, здавалося, приросли до скелі за всі ці роки...

Він знесилено сів...

Пір'їна все ще пливла по воді, а слід Птаха вже розтанув у небі.

Чоловік придивився до хвиль — і йому здалося, що пір'їна летить за ними, немовби виписуючи якісь осмислені рухи. Вона писала:

"Хто стукає, тому відкриють!" — прочитав він.

— Так, так, я зроблю це! Дякую! — закричав навздогін Птахові, що давно зник у небесній сині.

Так, так, він постукає у ці невідомі двері — і стріне свою Долю, якою б вона не була, і прийме своє особливе щастя як Дар Небес, не знаючи наперед, яким буде цей Дар — та він прийме, прийме його...

І він постукав. Тихо, а потім усе сильніше, все гучніше! — і відлуння його стукоту розлилося по острову.

— Людина! Людина! Він там є! — вигукнули за стіною.

І дужі руки його братів здвигнули уламок скелі — останню браму — і побачив він за нею Сонце,

що освітлювало берег його острова,

біля якого стояв корабель,

що приплив із далекої

Великої землі блакитних скель.

І його підійняли дужі руки,

І передавали

мов дорогоцінний скарб,

далі, по берегу.

І коли поставили на землю — постав перед ним сивочолий старець, що якраз

спустився з корабля.

— О син мій улюблений! — і старий чоловік розплакався, обійнявши його. — Я думав, що син мій мертвий — аж ось він живий. Я думав, що він загублений — аж ось він знайшовся! Багато років ми зводили руки до Неба, благали про твоє повернення! І надія наша не вгасала, хоча ніхто не йняв нам віри! Аж ось Небо явило нам свою милість, бо ми віднайшли тебе!

І він згадав усе. Згадав і батька свого, і матір свою, і домівку свою... Згадав братів своїх і сестер своїх, яких він покинув колись, давно-давно — бо заявив, що вирушає на пошуки власного Щастя... Згадав і про те, як буря розбила його човен, і хвилі викинули його на берег цього безлюдного острова.

І він кинувся в обійми батькові, і заплакав, і сльози котилися по його обличчю — та він не крився, і навіть не витирав їх — бо судилося Вітру осушити його сльози.

— Я дякую Богові, що знайшов вас і згадав усе, — сказав чоловік. — І дякую Богові, що показав мені багато дверей, і я мав із чого вибирати, бо пізнав добро і зло, і чим вони різняться... І я дякую Богові, — продовжував він, — що це були саме найостанніші двері, за якими я вас віднайшов — бо інакше я б, може, ще сумнівався — а раптом знайдуться якісь кращі, і раптом є ще якесь краще щастя, яке я випустив, яке я не пізнав, і воно чекає на мене? Та тепер я щасливий, і шлях мій тернистий — пройдений...

Вони вирушили в путь до рідної домівки, і скоро віднайшли її.

Та той острів так і не став безлюдним. Бо час від часу до нього припливав хтось із Великої землі, коли відчував, що йому потрібно віднайти шлях до свого щастя. І кожен шукав свої Двері, і багато хто знаходив...